

*Др Дарко Т. Димовски, ванредни професор
Универзитет у Нишу
Правни факултет у Нишу
darko@prafak.ni.ac.rs*

*Др Иван Д. Милић, асистент
Универзитет у Новом Саду
Правни факултет у Новом Саду
I.Milic@pf.uns.ac.rs*

МЕЂУНАРОДНО И УНУТРАШЊЕ УРЕЂЕЊЕ РАДА ОСУЂЕНИКА У КАЗНЕНИМ ЗАВОДИМА*

Сажетак: *Једно од основних права осуђених лица за време издржавања казне затвора је право на рад. Осуђеник може бити радно ангажован само ако на то присијане. Другим речима, осуђеник није обавезан да ради. Сваки осуђеник који је радно ангажован има и одређена права које су у вези са његовим радом, као што је право на новчану накнаду, дневни, недељни и годишњи одмор.*

Предмет ижње аутора, као и што сам наслов рада гласи, јесте међународно и домаће уређење радно ангажовања осуђеника који казну затвора издржавају у казним заводима. Рад је подељен у три систематизоване целине. У првом делу рада указује се на међународне документе у којим су садржане одредбе о раду осуђеника. Други део рада посвећен је домаћим прописима које се односе на предметну проблематику, а посебно Закон о извршењу кривичних санкција. На крају, део рада посвећен је радном ангажовању осуђених у појединим казним заводима.

Кључне речи: *рад осуђеника, право осуђеника, прејман осуђеника, казни завод, ЗИКС.*

---

* Рад је реализован у оквиру пројекта бр. 179046, Министарства за просвету, науку и технолошки развој Републике Србије.

УВОД

Ресоцијализације осуђеника, као циљ казне затвора, условљава примену третмана, који се, у најширем смислу, може одредити као начин поступања са осуђеним лицима. Другим речима, третман представља сложен систем институционалних и ван институционалних метода, мера и поступака, којима се утиче на услове живота осуђених лица и промену њихове личности, с циљем његове ресоцијализације. Посматрајући третман као начин поступања са учиниоцем кривичног дела, можемо истаћи да се у том случају могу разликовати три фазе третмана: судски третман, третман у установи и постпенални третман, које су међусобно повезане истим циљем – ресоцијализацијом осуђеника.¹

Анализирајући значај ових три фаза третмана, можемо уочити да су третман у установи и постпенални третман веома значајни, јер се током њихови примене стварају услови за промену понашања осуђеника из криминалног у конформистичко. Током боравка осуђеника на издржавању казне затвора могуће је применити рад осуђеника, васпитање и образовање осуђеника, организовање слободног времена осуђеника, осуђеничко самоорганизовање, индивидуални рад, групни рад, као и окупациону и радну терапију. Као један од облика третмана, који се издваја по својој важности, издвајамо рад осуђеника. Наиме, рад осуђеника се сматра примарним и најефикаснијим обликом третмана. Управо важност рада као облика третмана нам намеће потребу његовог даљег истраживања од стране пенолога како би се створили оптимални услови за промену понашања осуђеника укључених у производњу одређених добара. Стога ће аутори у наредном делу рада истакнути фазе у развоју рада осуђеника, те указати на најзначајније међународне документе који се односе на рад осуђеника, при чему ће предмет пажње бити различити системи осуђеничког рада. Последњи део рада биће посвећен анализи нормативних решења везаних за рад осуђеника у Републици Србији, уз указивање на начине побољшања примена рада у пенитенцијарним установама.

МЕЂУНАРОДНОПРАВНО РЕГУЛИСАЊЕ РАДА ОСУЂЕНИКА

Бројне међународне организације су се бавиле положајем, правима и обавезама осуђеника, као и различитим облицима третмана. Једна од њих је Организација Уједињене Нације која је на бројним конгресима за превен-

---

¹ Слободанка Константиновић Вилић, Миомира Костић, *Пенологија*, Центар за публикације Правног факултета у Нишу, Ниш 2011, 163.

цију криминалитета и поступање са затвореницима разматрала наведена питања. На првом конгресу, одржаном у Женеви 1955. године, усвојена су тзв. Стандардна минимална правила за поступање са осуђеницима (UN Standard Minimum Rules for the Treatment of Prisoners). Одредбе у вези осуђеничког рада се налазе у члановима од 71. до 76. Тако је, на пример, у члану 71 прописано да рад осуђеника не сме имати понижавајући карактер. Сви осуђеници имају обавезу да раде, уз вођење рачуна о њиховим душевним и физичким способностима које ће утврдити лекар. У истом члану прописано је да рад мора да буде продуктиван који ће бити довољан да их запосли у току трајања радног времена. Сврха рада јесте чување или повећавање способности осуђеника да после пуштања на слободу часно зарађују за свој живот. Корисно стручно образовање је потребно обезбедити затвореницима који могу да га користе, а нарочито младим затвореницима. Осуђеници имају могућност да изаберу посао којим желе да се баве, при чему је неопходно водити рачуна о рационалној стручној селекцији, потребама администрације, као и заводске дисциплине. У члану 72 предвиђено је да организација и методи рада у пенитенцијарним установама треба да буду што приближнији организацији и методама рада које важе на слободи, ради припреме осуђеника на нормалне услове рада на слободи. Веома је битан наредни став у оквиру члана 72 који се односи на забрану подређивања интереса осуђеника и њиховог стручног образовања стицању економске користи од њиховог рада у пенитенцијарним установама. Члан 73 односи се на регулисање управљања индустријским погонима и економијама у оквиру пенитенцијарних установа. Наиме, индустријски погони и економије пенитенцијарних установа треба првенствено да буду под руководством управе пенитенцијарних установа, а не приватних предузимача. У случају да су осуђеници потребни за послове, који не стоје под контролом управе, особље пенитенцијарне установе треба да врши надзор. Уколико се рад осуђеника врши односи на послове које не стоје под контролом управе, лица за чији се рачун изводи овај рад, осим ако се рад изводи за друге државне установе, треба да плате администрацији нормалну уобичајену надницу за рад, водећи рачуна о учинку сваког осуђеника. Мере предострожности, које су прописане ради заштите, сигурности и здравља осуђеника, како је то предвиђено у члану 74, су истоветне мерама предострожности које се предузимају на слободи. Уколико дође до несрећа при раду, као и професионалних обољења, треба донети одлуку о накади штете осуђеницима, под истим условима који по закону важе за слободне раднике. Законом или административним правилником треба утврдити максимални број радних часова осуђеника, на дневном или недељном нивоу, при чему треба водити рачуна о прописима или локалним обичајима који се примењују на слободне раднике. Приликом утврђивања максималног броја часова мора се оставити један дан за одмор

током недеље, као и довољно времена за наставу и остале делатности које су предвиђене за поступање и преваспитање осуђеника. Уједно, осуђеници за свој рада треба да правично буду награђени, дозвољавајући им да употребе један део своје зараде на куповину одобрених предмета намењених за њихову личну употребу, док други део награде могу да пошаљу својој породици. Један део зараде може да задржи администрација како би се створила уштеда која ће се предати осуђенику по изласку из пенитенцијарне установе.²

Још једна међународна институција, која се бавила радом осуђеника, је Савет Европе. Наиме, ова институција је 1973. године донела резолуцију под називом Европска затворска правила. Већ 1987. године донета је ревидирана верзија. Јануара 2006. године Савет министара сматрао је да је неопходно даље ревидирати Европска затворска правила како би се пратиле промене казненој политици, извршењу казне затвора и начину управљања пенитенцијарним установама, што је и учињено те године. Рад осуђеника регулисан је чланом 26 Европских затворских правила из 2006. године. Овај облик третмана сматра се позитивним елементом кућног реда и никада се неће користити у сврхе кажњавања. На управи пенитенцијарне установе је да осигура довољно посла за осуђенике. Рад треба у мери у којој је могуће бити такав да одржи или повећа могућности осуђеника за довољну зараду како би се покрили животни трошкови након изласка на слободу. Дискриминација је забрањена у погледу врста понуђеног рада на основу пола. У случају да одређени посао захтева струковну обуку, он ће бити омогућен оним осуђеницима који од тог посла могу имати користи, а нарочито младим осуђеницима. Уједно, осуђеници могу бирати посао у оквиру понуђених, а сагласно одговарајућој струковној селекцији и захтевима доброг реда и дисциплине.³ Организација и методи рада у пенитенцијарним установама у највећој могућој мери морају бити слични оним пословима који постоје у друштвеној заједници ради припреме осуђеника за услове уобичајеног радног живота. Интереси осуђеника не смеју бити подређени остваривању финансијске добити о делатности у пенитенцијарним установама, иако оно може бити важно за подизање стандарда, те побољшање квалитета и важности обуке. На управи пенитенцијарне установе је да било самостално, или

---

² United Nations General Assembly, Standard Minimum Rules for the Treatment of Prisoners (the Mandela Rules), http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/C.3/70/L.3, 10. јун 2017.

³ Уколико осуђено лице крши дисциплину чини дисциплински преступ. Вид. Иван Милић, Дарко Димовски, Кажњавање осуђених лица – дисциплинске мере, *Зборник радова Правног факултета у Новом Саду*, 1/2016, 219–231; Драгиша Дракић, Иван Милић, Утврђивање истине у дисциплинском поступку који се води против осуђеног за време издржавања казне затвора, *Зборник радова Правног факултета у Новом Саду*, 2/2016, 475–491.

у сарадњи са приватним предузећима унутар установе или изван ње, обезбеде рад осуђеника. На свим нивоима мора постојати правична накнада за рад осуђеника. Уједно, осуђеници имају могућност да троше део накнаде за рад на одобрене ствари за сопствену употребу, уз усмеравање дела накнаде за рад у корист њихове породице. Осуђеници се могу подстицати да штедњу дела накнаде за рад која ће им бити предата приликом отпуста из пенитенцијарне установе или је могу искористити у друге одобрене сврхе. Врло је битно обезбедити одговарајућу здравствену заштиту, као и заштиту на раду осуђеника. Стога се у самим Европским затворским правилима налази одредба да здравствена заштита и заштита осуђеника на раду мора бити одговарајуће врсте, при чему не сме бити мањег степена од заштите коју уживају радници на слободи. Исто тако, битно је обезбедити одговарајуће осигурање од повреда на раду, укључујући професионална обољења, под условима који не смеју бити лошији од оних који су националним законодавством прописани за раднике на слободи. Број радних сати осуђеника на дневном и недељном нивоу мора бити одређена у складу са националним правилима или уобичајеним сатницима које се односе на запошљавање радника на слободи. Европским затворским правилима је, такође, прописано да најмање један дан одмора током недеље мора постојати, као и довољно времена за образовање и друге активности. Савет Европе је био свестан евентуалних проблема за укључивање осуђеника у национални састав социјалног осигурања, те је у последњем ставу члана 26 предвидео само да њихово укључивање у мери у којој је то могуће.⁴

РАД КАО ОБЛИК ТРЕТМАНА У ПОЗИТИВНОМ ЗАКОНОДАВСТВУ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ

Република Србија је извршила реформу кривичног законодавства, доневши при томе нови Кривични законик,⁵ Закон о извршењу кривичних санкција⁶ и Закон о малолетним учиниоцима кривичних дела и кривичноправној заштити малолетних лица.⁷ На тај начин Република Србија је прихватила модерне тековине у кривичноправној теорији.

⁴ Recommendation Rec (2006)2 of the Committee of Ministers to member states on the European Prison Rules, <http://pjp.eu.coe.int/documents/3983922/6970334/CMRec+%282006%29+2+on+the+European+Prison+Rules.pdf/e0c900b9-92cd-4dbc-b23e-d662a94f3a96>, 11. јун 2017.

⁵ Кривични законик, *Службени гласник РС*, бр. 85/2005, 88/2005 – испр., 107/2005 – испр., 72/2009, 111/2009, 121/2012, 104/2013, 108/2014 и 94/2016

⁶ Закон о извршењу кривичних санкција, *Службени гласник РС*, бр. 55/2014

⁷ Закон о малолетним учиниоцима кривичних дела и кривичноправној заштити малолетних лица. *Службени гласник РС*, бр. 85/2005

У Кривичном законнику не постоје одредбе везане за рад осуђеника. Међутим, реформом КЗ уведена је казна рада у јавном интересу. Ова казна се може изрећи за кривична дела за која је прописан затвор до три године или новчана казна. Да би се одређени рад класификовао као рад у јавном интересу потребно је да он буде друштвено користан, при чему се не вређа људско достојанство, као и да се не врши с циљем стицања добити. Суд мора приликом изрицања ове казне, имајући у виду сврху кажњавања, узети у обзир врсту учињеног кривичног дела, личност учиниоца и његову спремност да обавља рад у јавном интересу. Ова врста казне се не може изрећи без пристанка учиниоца.

Детаљне одредбе о начину извршења кривичних санкција налазе се у извршном кривичном законодавству. Тако је у члану 98 ЗИКС-а, који је назван рад и права на основу рада, прописано да је рад осуђеника део програма поступања. Као сврху рада законодавац је одредио да осуђени стекне, одржи и повећа своје радне способности, радне навике и стручно знање како би му се омогућили услови за успешну реинтеграцију. Стога је осуђени обавезан да у оквиру извршења програма поступања извршава радне задатке и обавезе. Наредни члан, назван сврха рада, садржи да рад осуђених лица мора да буде сврсисходан и не сме бити понижавајући. Постизање економске користи од рада осуђених не сме штетити остварењу сврхе тог рада. Уколико погледамо називе ова два члана, као и то шта је прописано, видећемо да је законодавац сврху рада осуђеника прописао у члану који је назван другим именом. Вероватно се ради о номотехничкој грешци коју је неопходно променити приликом наредног новелирања законског текста. Уједно, члан 99 ЗИКС-а је потребно другачије назвати, јер назив члана не одражава његову садржину.

На основу психичких и физичких способности, стручних квалификација, изражене жеље осуђеног и према могућностима завода одређује се врста посла осуђеног лица. На стручном тиму завода је да оцени психичке и физичке способности осуђеног лица за рад (члан 100). Наредни члан односи се на упосљавање осуђених лица. Осуђени се може упослити унутар пенитенцијарне установе или ван ње. Ради што боље припреме за живот осуђеника на слободи, уређење и начин рада у заводу треба да буду што сличнији уређењу и начину рада изван пенитенцијарне установе. Уколико осуђено лице рад ван завода, заводу припада тржишна накнада за рад.

Законодавац је у члану 102 ЗИКС-а предвидео могућност да лице које је први пут осуђено на казну затвора настави да обавља послове на радном месту. Да би осуђено лице могло да настави да ради исти посао потребно је да је осуђено лице на казну затвора до шест месеци, након чега директор Управе за извршење кривичних санкција, на молбу осуђеног, одобри да за време трајања казне осуђено лице обавља послове на радном месту на коме је било запослено у време пријема налога за извршење казне, а ако за то по-

стоје оправдани разлози, а кривично дело за које је осуђено није у вези са тим пословима. На одлуку директора Управе осуђено лице има право жалбе судији за извршење.

Чланом 103 ЗИКС-а регулисано је радно време осуђених лица. Тако радно време осуђеног лица може трајати до 40 часова недељно, а изузетно може трајати и дуже, под условима прописаном одређеним законом. Уколико осуђени похађа наставу општег или стручног образовања, њему се радно време сразмерно скраћује. Изван радног времена осуђени се може упослити највише два сата дневно на одржавању чистоће и другим текућим пословима у заводу. Законодавац је, сходно члану 104, прописао да се рад осуђеног лица не урачунава у стаж осигурања. У случају да се према прописима о условима за стручну квалификацију и само радно време проведено на раду признају за стицање стручне квалификације, време проведено на истој врсти посла током издржавања казне затвора признају се за ту врсту квалификације.

Осуђеници за свој рад имају право на накнаду која се исплаћује једном месечно. Уједно, ЗИКС-ом је одређена висина накнаде за рад осуђеника на коју се не плаћају порези и доприноси. Стога, она износи најмање 20% од најниже цене рада у Републици Србији, с тим да се за рад дужи од пуног радног времена увећава за 50% (члан 105). За успехе постигнуте у раду управник завода може осуђеног новчано наградити. На директору Управе за извршење кривичних санкција је одређивање највишег износа накнаде и награде за рад (члан 106). На осуђеном лицу је слободно располагање накнадом и наградом за рад, при чему се одређени проценат може ставити на штедњу (члан 107).

Истоветна заштита се пружа осуђеном лицу на раду сходно прописима који уређују заштиту на раду. Осуђено лице, који је без своје кривице привремено неспособан за рад, има право на накнаду на основу прописа који уређују здравствено осигурање. На пенитенцијарној установи је обавеза подмиривања најнужнијих потреба осуђеног лица који без своје кривице не ради, а нема сопствених средстава (члан 108).

Такође, осуђени има право на дневни, недељни и годишњи одмор на основу закона који уређује права из радног односа. Посебне просторије завода се намењене за коришћење годишњег одмора. Како је битна финансијска стабилност осуђеног лица и у периоду када не привређује, законодавац је прописао да за време годишњег одмора осуђени прима накнаду за рад као да ради (члан 109).

Због потенцијалне специфичности стања осуђеница, законодавац је према члану 110 прописао да осуђена жена има право на одсуство са рада због трудноће, порођаја и материнства сходно закону који уређује права из радног односа.

Извршење кривичних санкција према малолетницима регулисано је Законом о малолетним учиниоцима кривичних дела и кривичноправној за-

штити малолетних лица (у даљем тексту Закон о малолетницима). О раду као облику третмана малолетних лица посвећене су малобројне одредбе. Наиме, у члану 128, који се односи на права која малолетник ужива током извршавања заводске мере упућивања у васпитно-поправни дом, прописано је да према својим могућностима ради у васпитно-поправном дому сагласно обавезама у похађању наставе. У случају да малолетник не похађа наставу, радно време траје сходно општим прописима. Малолетник се изван радног времена може упослити највише два часа дневно на одржавању чистоће и другим текућим пословима у васпитно-поправном дому. Такође, овим чланом предвиђена је накнада за рад и награда за посебне успехе у раду, чије најниже и највише износе одређује директор Управе за извршење заводских санкција министарства надлежног за правосуђе. Половином накнаде и награде малолетник слободно располаже, а остатак му се ставља на штедњу, с тим да му, изузетно, управник може одобрити коришћење целе накнаде. Малолетник може на основу залагања на раду, као и добрим владањем, зарадити низ погодности које додељује управник васпитно-поправног дома.

Посебне одредбе Закона о малолетницима посвећене су извршењу казне малолетничког затвора. Чланом 138 предвиђено је да је основ поступања према малолетнику током издржавања казне малолетничког затвора укључивање у васпитно корисно радно ангажовање уз одговарајућу накнаду. Чланом 141 прописано је да се радно време осуђеног на казну малолетничког затвора одређује тако да му се омогућава школовање и стручно оспособљавање, као и да има довољно времена за телесно васпитање, културно-уметничку активност, вршење верских обреда и разоноду.

Рад као облик третмана је додатно предмет регулисања у Правилнику о кућном реду казнено-поправних завода и окружних затвора.⁸ Рад осуђеног лица је саставни део програма поступања. Као сврха рада наводи се стицање, одржавање и повећавање радне способности, радне навике и стручно знање осуђеника како би му се омогућили услови за успешну реинтеграцију. Оспособљавање за рад и стручно усавршавање осуђених обавља се кроз теоријску припрему и практичну обуку, према могућностима завода (члан 41).

СТАЊЕ У ПЕНИТЕНЦИЈАРНИМ УСТАНОВАМА У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ У ПОГЛЕДУ РАДА ОСУЂЕНИКА

Стање у погледу рада као облика третмана захтева подробну анализу стања у појединим казнено-поправним заводима. Стога, можемо узети ка-

---

⁸ Правилник о кућном реду у казнено-поправним заводима и окружним затворима, *Службени гласник РС*, бр. 110/2014 и бр. 79/2016.

знено-поправне заводе у Нишу и Пожаревцу као пенитенцијарне установе у којима ћемо установити стање у погледу рада као облика третмана.

У казнено-поправном заводу у Нишу постоји индустријски погон под називом Делиград, као део службе за обуку и упошљавање. Делатности се, према подацима Управе за извршење кривичних санкција у Делиграду врше у неколико сектора: дрвни (производња лежајева, грађевинске столарије, шаховских гарнитура и сл.), металски (производња апарата за домаћинство), економија (пољопривредне делатности), угоститељство (мотел “Делиград” и одмаралиште на Јастрепцу), технички сервис, возни парк, грађевински сектор, наменско одељење.⁹

Током осамдесетих година прошлога века у индустријском погону Делиград осуђеници су производили 12 типова казана за етажно грејање вертикалне и хоризонталне градње различитих капацитета. На основу овог податка можемо извући закључак о значају индустријског погона Делиград у југословенским размерама у производњи казана.¹⁰ Деценију касније услед економских санкција, преласка са социјалистичког на тржишни начин пословања, као и ратних прилика дошло је до значајног смањивања производње у индустријском погону казнено-поправног завода у Нишу. Такође, производња је изгубила економску функцију због застареле технологије рада и похабаности машина.¹¹ Као једна од мана рада осуђеника у нишком казнено-поправном заводу наводи се чињеница да иако много већи број осуђеника испуњава услове за рад само једна четвртина ради. Уједно, од стране управе казнено-поправног завода у Нишу се не поштују жеље затвореника приликом избора радног места. Наредна мана осуђеничког рада је непостојање довољне количине репроматеријала чиме се онемогућава остваривање ресоцијализације затвореника путем радног третмана.¹² Чак и када управа казнено-поправног завода у Нишу склопи уговоре са одређеним фирмама, као што су Магнохром и Фармаком, услед одређених правних недостатака је дошло до раскида већ уговорених послова.¹³

⁹ Казнено-поправни завод у Нишу, <http://www.uiks.mpravde.gov.rs/lt/articles/ustanove-za-izvršenje-krivичnih-sankcija/kazнено-popravni-zavodi/zatvorenog-tipa/kazнено-popravni-za-vod-u-nisu/>, 27. новембар 2013.

¹⁰ Слободанка Константиновић Вилић, Војислав Ђурђић, Невена Петрушић, *Казнено поправни завод у Нишу – 90 година*, Просвета, Ниш, 2001, 99.

¹¹ Безбедносно-обавештајне службе Републике Србије, *Затвори*, [http://www.bezbednost.org/upload/document/\(15\)_unijat_2009_zatvori.pdf](http://www.bezbednost.org/upload/document/(15)_unijat_2009_zatvori.pdf), 29. новембар 2013.

¹² М., Јелић етал, *Како до евројских стандарда – Затвори у Србији 2002–2003*, Хелсиншки одбор за људска права у Србији, Београд, 2003, 40.

¹³ Радници КПЗ Ниш који су пријавили злоупотребе и корупцију „трпе шиканирање“, http://www.transparentnost.org.rs/index.php?view=details&id=1076%3Amediji-o-korupciji&option=com_eventlist&Itemid=6&lang=sr, 29. новембар 2013.

Ситуација у привредној јединици Препород казнено-поправног завода Забела у Пожаревцу је истоветна. Увидом у доступне податке на сајту Управе за извршење кривичних санкција можемо сазнати да се пословање организује у привредној јединици у оквиру металског, дрвног и пољопривредног сектора, одељења сточарске производње „Звезда“, одсека „Летњиковац“ са фармом свиња и јунади и одељења угоститељства са рестораном „Препород“.¹⁴ Главни производи у казнено-поправном заводу Забела су били штедњаци. Ради илустрације производних капацитета у Забели довољно је навести да се је током осамдесетих година прошлога века осуђеници овог завода су направили преко 30.000 штедњака. Они су продавани на тржишту бивше Југославије. Међутим, распад заједничке државе угрозио је процес производње штедњака у Забели. Управа казнено-поправног завода у Пожаревцу разматра план производње клупа за паркове од стране затвореника како би био превазиђен проблем у раду као облику третмана осуђеника. Иако је процес производње клупа за паркове почео да се спроводи као основни проблем обезбеђивања континуиране производње јавља се недостатак репроматеријала.¹⁵

Чланом 86 Закона о извршењу кривичних санкција и члановима 45 и 56 Правилника прописано је да је рад саставни део третмана, те необезбеђивањем процеса рада за осуђенике Република Србија крши ова права.¹⁶ Другачије речено, рад представља облик третмана, чији је циљ стицање, одржавање и повећавање радних способности осуђеника, радних навика и стручног знања. Примарни и најефикаснији облик третмана јесте рад осуђеника.¹⁷ Њиме се обезбеђују предуслови да осуђеник након издржане затворске казне у потпуности или након делимично издржање казне затвора пронађе запослење. На тај начин створени су услови да бивши затвореник не буде „ принуђен“ да врши кривична дела како би себи и/или члановима своје породице обезбедио услове за нормалан живот.

Једно од решења побољшања рада као облика третмана јесте давање дозволе приватним компанијама да руководе привредним јединицама у оквиру пенитенцијарних установа. Управљање привредним јединицама од стране приватних компанија у пенитенцијарним установама захтева доношење одговарајућег законског оквира, без којег тако нешто не би било могуће.

---

¹⁴ Казнено-поправни завод у Пожаревцу – Забела, <http://www.uiks.mpravde.gov.rs/lt/articles/ustanove-za-izvršenje-krivичnih-sankcija/kazнено-popravni-zavodi/strogo-zatvorenog-tipa/kazнено-popravni-zavod-u-pozarevcu-zabeli/>, 29. новембар 2013.

¹⁵ Иван Кузминовић, Љиљана Палибрк, Затворски систем у Србији, Хелсиншки одбор за људска права у Србији, Београд, 2012, 9-10.

¹⁶ Дарко Димовски, *Приватни затвори*, Зборник радова Правног факултета у Нишу, Правни факултет у Нишу, Ниш, 2014, бр. 68, 559.

¹⁷ Слободанка Константиновић Вилић et al, op. cit., 167.

У самом Закону о извршењу кривичних санкција истакнуто је да постизање економске користи од рада осуђених не сме штетити остварењу сврхе тог рада. Уједно, рад осуђеника је њихово право, а не обавеза.

Полазећи од чињенице да је приватним компанијама циљ остваривање профита, неопходно је наћи равнотежу између остваривања сврхе рада да осуђени стекне, одржи и повећа своје радне способности, радне навике и стручно знање, са једне стране, и остваривања профита, са друге стране. Стога је потребно подстаћи осуђенике, применом савремених пенолошких мера, да почну да размишљају да се радно ангажују, јер то доприноси њиховој суштинској промени, као лакшем налажењу након изласка из пенитенцијарне установе. Слободним и вољним ангажовањем осуђеника у раду у оквиру пенитенцијарних установа био би превазиђен у вези забране принудног рада прописаним чланом 26 Устава Републике Србије.¹⁸

Међутим, у тежњи остваривања што бољих резултата у раду осуђеника постоји још један проблем. Наиме, чланом 2 Конвенције Међународне организације рада бр. 29, од 10. јуна 1930. године, прописано је да се принудни рад не односи на сваки рад или услугу, који се од неке особе, захтева, као последица осуде проглашене судском пресудом, под условом да се наведени рад или услуга обављају под надзором и контролом јавне власти и да наведена особа није уступљена или стављена на располагање приватним особама, предузећима или удружењима.¹⁹ Комитет експерата Међународне организације рада предложио је у вези превазилажења датог проблема истакао да је потребно да осуђеник пристаје да слободно ради у индустријском погону приватног затвора како не би постојао принудни рад осуђеника.²⁰

ЗАКЉУЧАК

Стање у погледу рада осуђеника као облика третмана је такво да захтева предузимање одређених корака ради његовог побољшања. Један од начина побољшања рада осуђеника отелотворује се у томе да Република Србија уложи додатна средства ради отклањања свих препрека у реализовању овог облика третмана. Како пенитенцијарни систем Републике Србије годишње кошта 60 милиона евра, уз постојање континуиране кризе у земљи, није за очекивати да се оствари неко значајније побољшање у том погледу.

---

¹⁸ Устав Републике Србије, *Службени гласник РС*, бр. 98/2006.

¹⁹ Дарко Димовски, *op. cit.*, 560.

²⁰ Observation (CEACR) – adopted 2001, published 90th ILC session (2002), from http://www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=NORMLEXPUB:13100:0::NO::P13100_COMMENT_ID:2198997,21. април 2014.

Промене у погледу рада осуђеника могу се огледати у томе да се приватним компанијама дозволи да управљају привредним постројењима у оквиру пенитенцијарних установа. Међутим, да би била донета одлука о томе да привредним јединицама у оквиру пенитенцијарних установама управљају приватне компаније неопходно је да Република Србија идентификује све проблеме рада осуђеника који се могу јавити. Како приватне компаније теже остваривању што већег профита очигледно је да се највећа опасност огледа у томе да приватне компаније злоупотребљавају рад осуђеника у погледу непоштовања основних права осуђеника у односу на дужину радног времена, права на одмор итд.

Ипак, бенефити управљања приватних компанија привредним погонима у пенитенцијарним установама могу бити много већи. Стога потребно је, уколико се дозволи да приватне компаније управљају привредним погонима у пенитенцијарним установама, да у оквиру сваке пенитенцијарне установе постоје лица задужена за контролу спречавања рада осуђеника зарад остваривања искључиво економске користи приватних компанија. Такође, потребно је дати могућност да представници Управе за извршење кривичних санкција могу доћи у ванредну контролу како би се непосредно информисали о остваривању овог облика третмана. Уједно, неопходно је увести могућност да се осуђена лица, која су на добровољној основи ангажована у привредном погону којем управља приватна компанија, жале управи пенитенцијарне установе као првостепеној инстанци, односно, Управи за извршење кривичних санкција, као другостепеној инстанци у погледу остваривања својих права везаних за њихов рад. Такође, као инстанца за жалбу осуђеника у погледу рада у привредним јединицама којима управљају приватне компаније могуће је предвидети инспекцију рада.

Darko T. Dimovski, Ph.D., Associate Professor
University of Niš
Faculty of Law Niš
darko@prafak.ni.ac.rs

Ivan D. Milić, Ph.D., Assistant
University of Novi Sad
Faculty of Law Novi Sad
I.Milic@pf.uns.ac.rs

International and Interior Regulation of Convicts Work in Penal Institutions

Abstract: *One of the basic rights of convicted persons during the serving of a prison sentence is the right to work. A convict can be gaged only if he agrees. In other words, the prisoner is not obliged to work. Every prisoner who is engaged in employment has certain rights related to his / her work, such as the right to a financial compensation, daily, weekly and annual leave. The object of the author's attention, as well as the title of the article, is the international and domestic arrangement of the working engagement of prisoners who serve the prison sentence in criminal institutions. The work is divided into three systematized units. The first part of the paper points to international documents containing clauses on the work of convicts. The second part of the paper is devoted to domestic regulations related to the subject matter, in particular the Law on the Execution of Criminal Sanctions. Finally, part of the work is dedicated to the working engagement of the prisoners in some penal institutions.*

Keywords: *the work of convicted persons, the right of convicts, treatment of convicts, penitentiary institution, ZIKS.*

Датум пријема рада: 15.05.2018.